

Nr 47

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, om vissa åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område.

Sveriges ekonomiska läge var vid slutet av det andra världskriget fördelaktigt. Den svenska ekonomin var på det hela taget oförstörd, samtidigt som flertalet andra länder i världen antingen lidit av krigets förstörelse eller åtminstone tvingats att ställa om sin produktion för krigsändamål. Bristen på förnödenheter av alla slag och i alla delar av världen var så stor, att utrymmet för svensk export på världsmarknaden var snart sagt obegränsat. Samtidigt behövde det svenska näringslivet icke på hemmamarknaden räkna med någon utländsk konkurrens av verkligt hotande karaktär.

Med dessa utgångspunkter kom Sveriges ekonomi att utveckla sig i förmanlig riktning. Resultatet blev en ständigt fortgående produktionsökning, som fortgick sida vid sida med en ökning av utrikeshandelns volym. Samtidigt som detta möjliggjorde en oavbrutet stigande levnadsstandard blev vår ekonomi å andra sidan mer än någonsin tidigare beroende av vår export. Det är icke för mycket att säga, att den svenska levnadsstandarden av i dag står och faller med det svenska näringslivets exportmöjligheter.

Vid 1960-talets början står vi inför en i många hänseenden förändrad situation. Avgörande är därvidlag icke blott att återuppbyggnaden i världen fortgått på ett i stort sett lyckosamt sätt och att därför det exceptionellt gynnsamma läge för svenskt näringsliv som rådde för femton år sedan numera upphört. Än viktigare är, att man i så gott som alla länder — främst till följd av att större ekonomiska kriser kunnat undvikas — är på väg mot en friare handelspolitik. Arbetet på att åstadkomma en sådan, vilket till stor del kanaliserats genom GATT och OEEC, har ägt rum under aktiv svensk medverkan och vunnit en glädjande anslutning från alla politiska riktningar i vårt land. Av allt att döma kommer ytterligare strävanden i denna riktning att aktualiseras under den närmaste tiden. Härtill kommer integrationssträvandena i Europa, vilka hittills fört till bildandet av tvenne var för sig fristående grupper, »De sex» och »De sju», vilka till en början torde komma att konkurrera inbördes men som enligt vad man alltjämt hoppas längre fram kan samlas i en vidare europeisk gemenskap, omfattande alla medlemsstater inom OEEC. Samtidigt har man anledning att räkna med ökade ansträngningar från Förenta staternas sida för att konkurrera på de europeiska marknaderna. De »underutvecklade» länderna kommer, i den mån de med framgång lyckas utveckla sin ekonomi, självfallet även att uppträda som konkurrenter på västerlandets marknader, varvid de med sina låga produktionskostnader åtminstone till en början

kan ha goda möjligheter att göra sig gällande. Slutligen bör man komma ihåg att en ekonomisk expansion av stor betydelse ägt rum ej blott i västerlandet utan även i Sovjetunionen.

Uppenbarligen kan den allmänna expansionen och det vidgade handelsutbytet medföra ökade möjligheter också för svenskt näringsliv. Samtidigt har vi emellertid att räkna med en växande konkurrens. Möjligheterna att bibehålla och öka den svenska exportvolymen och därmed den svenska levnadsstandarden beror på ett avgörande sätt av den konkurrenskraft som i det nya läget kan utvecklas av svenskt näringsliv.

Särskilt allvarig kan situationen komma att bli för småföretagen, som till stor del inriktat sin produktion efter hemmamarknadens behov. Till följd av handelspolitikens liberalisering nödgas dessa företag räkna med en ökad konkurrens utifrån. Inriktar de åter sin verksamhet på produktion för export, något som torde vara möjligt i växande utsträckning och underlättas genom tillvaron av en särskilt yrkesskicklig arbetarstam inom vissa av dessa företag, måste de genomföra betydande omläggningar av sin verksamhet. Dessa problem kräver betydande uppmärksamhet.

Men även de företag som efter svenska begrepp betecknas som större framstår oftast som relativt små i jämförelse med konkurrenterna i många andra länder. Skall de detta oaktat kunna göra sig gällande i konkurrensen på världsmarknaden, nödgas de likaledes vidta särskilda åtgärder, ofta innefattande betydande omläggningar av arbetet inom både produktion och distribution.

De åtgärder som härvidlag kommer i fråga beror givetvis i största utsträckning av företagen själva. Det gäller att företa produktionsomläggningar, rationaliseringar inom företagen och under samverkan mellan företag i samma bransch, tekniska förbättringar och andra motsvarande åtgärder. En omfattande planläggning för dylika åtgärder har redan påbörjats inom det svenska näringslivet. Av stor betydelse är vidare läget på arbetsmarknaden, där såväl bevarandet av arbetsfreden som även den fortsatta löneutvecklingen måste få stor betydelse för de svenska företagens konkurrenskraft. I dylika hänseenden torde statliga åtgärder knappast vara påkallade.

Emellertid får man icke blunda för att även den offentliga ekonomiska politiken har väsentlig betydelse i sammanhanget. För den erforderliga produktionsomläggningen, rationaliseringen och tekniska förbättringen inom såväl produktion som distribution erfordras en kreditmarknad och över huvud en kapitalmarknad, som ger tillfredsställande utrymme för näringslivets kapitalbehov. Det vidgade handelsutbytet förutsätter en på en gång stabil och fri valutapolitik. Skattepolitiken berör både direkt och indirekt företagets verksamhet — direkt i den mån beskattningen utgår på särskilda företagsvinster eller investeringar, indirekt i den mån det gäller beskattning av företagets löntagare, något som givetvis kraftigt inverkar på deras löne-

krav och därigenom på företagens lönekostnader. Över huvud finns det i dagens läge allt skäl att med största uppmärksamhet följa de åtgärder som på något sätt påverkar produktionens kostnadsnivå, eftersom en begränsning av denna är av grundläggande betydelse för det svenska näringslivets konkurrenskraft. Andra länders producenter, vilka arbetar med lägre kostnader, får i mån av förbättrad teknik större och större möjligheter att slå ut de svenska produkterna.

Hithörande problem har i olika sammanhang varit föremål för diskussion även i den svenska riksdagen. Någon sammanfattande redogörelse för konsekvenserna av det nya läget har emellertid aldrig lämnats, och riksdagen har ej heller fått tillfälle att uttala sig om vilka åtgärder på den inre ekonomiska politikens område som kan föranledas härav. Att problemen är av grundläggande betydelse och att de står i nära sammanhang med varandra, torde likväl ingen kunna förneka. Det är i själva verket ytterst angeläget att de avgöranden som i varje särskilt avseende träffas icke betraktas som var för sig fristående och oberoende åtgärder och icke bedömes utan avseende på den samlade effekten.

Å andra sidan möter det för närvarande stora svårigheter för riksdagen att erhålla tillräcklig överblick i dessa hänseenden. Det är därför angeläget att Kungl. Maj:t snarast till riksdagens prövning framställer sammanhängande förslag rörande de grundsatser för den offentliga ekonomiska politiken, vilka föranleds av det nya läget och rörande dessa grundsatsers tillämpning på den ekonomiska politikens skilda områden. Huruvida en sådan framställning bör grundas på någon särskild, för ändamålet tillkallad utredning eller kan göras med utgångspunkt från det pågående arbetet i den s. k. Malmfors-kommittén kan här lämnas därhän. Angeläget är endast att ärendet snarast i ett sammanhang kommer under riksdagens prövning, innan alltför många åtgärder på olika områden bundit statsmakterna vid en politik, som kanske från de angivna allmänna utgångspunkterna kan komma att visa sig vara mindre lycklig.

På dessa grunder hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att Kungl. Maj:t snarast ville förelägga riksdagen ett samlat förslag — icke minst med beaktande av den mindre företagsamheten — till de åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område som föranleds av det förändrade läget för svensk export.

Stockholm den 20 januari 1960

Jarl Hjalmarson

Martin Skoglund

Tage Magnusson

Leif Cassel

T. G. von Seth

Einar Hægglom

Ernst V. Staxäng

Gunnar Heckscher

Karin Wetterström

Carl Östlund